

# διαδρομές

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ / ΤΕΧΝΕΣ / ΙΣΤΟΡΙΑ / ΒΙΒΛΙΑ / ΜΟΥΣΙΚΗ / ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ  
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΒΑΛΤΙΝΟΣ

ΣΤΟ ΡΟΛΟΪ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΚΗΠΟΥ

“Λίφτινγκ”  
λίγο πριν  
τα εκατοστήσει







ΕΛΙΑ ΚΟΥΜΛΗ

diadromes@haniotika-nea.gr

## editorial

**Κάποτε, σ' έναν καθρέφτη, είχα διαβάσει το ρητό: "Στον καθρέφτη σου μη δίνεις σημασία και τις πέτρες τις αλλάζει ο καιρός". Και να που ήρθε η ώρα ακόμα και το φαινομενικά αγέρωχο, πέτρινο ρολόι του Δημοτικού Κήπου, να αντιμετωπίσει τον αμείλικτο χρόνο, αυτόν που για σχεδόν εκατό χρόνια μετρούσε με ακρίβεια...**

**Στο σημερινό αφιέρωμα των "διαδρομών" γυρίζουμε πίσω το ρολόι για να γνωρίσουμε περισσότερα για το μικρό κόσμημα της πόλης μας -που μέχρι την επόμενη άνοιξη προβλέπεται να είναι κρυμμένο πίσω από σκαλωσιές- για την ιστορία αλλά και τα σχέδια που αφορούν το μέλλον του.**

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

σελ. 3 ~ Πολιτισμός

σελ. 4 - 5 ~  
"Λίφτινγκ"  
λίγο πριν  
τα εκατοστία

σελ. 6 ~ Συνέντευξη με

τον Γρηγόρη Βαλτινό

σελ. 7 ~ Παιδότοποι

σελ. 8 ~ Υγεία &amp; Βότανα

σελ. 9 ~ Ιστορία της Ιατρικής

σελ. 10 ~ Αφορμή, Βιβλία



ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ

"Τυπογραφία:  
Παράθυρο στον κόσμο"

■ Απονομή βραβείων - εγκαίνια έκθεσης αφίσας

**Η εκδήλωση για την απονομή των βραβείων και επαίνων του 5ου Διεθνούς Διαγωνισμού Αφίσας που διοργανώνει το Μουσείο Τυπογραφίας θα πραγματοποιηθεί το Σάββατο 16 Νοεμβρίου 2019, στις 6 το απόγευμα στο αμφιθέατρο του μουσείου, στο ΒΙΟΠΑ Χανίων, στη Σούδα.**

Ο φετινός διαγωνισμός είχε θέμα "Τυπογραφία: Παράθυρο στον κόσμο" και ολοκληρώθηκε με 530 συμμετοχές από 68 χώρες. Η ομώνυμη έκθεση αφίσας με τα τριάντα έργα που διακρίθηκαν στον διαγωνισμό, θα φιλοξενηθεί στο αμφιθέατρο του Μουσείου Τυπογραφίας για έναν χρόνο περίπου, μέχρι τον επόμενο διαγωνισμό.

Το πρόγραμμα της εκδήλωσης περιλαμβάνει:  
- Καλωσόρισμα από τον Γιάννη Γαρεδάκη, ιδρυτή και Πρόεδρο Δ.Σ. του Μουσείου Τυπογραφίας  
- Χαιρετισμοί  
- Σύντομες ομιλίες από τα μέλη της κριτικής επιτροπής:

• Δημήτρη Αρβανίτη, Graphic Designer, member of AG I- Alliance Graphique Inter-

nationale

• Σπύρο Ορνεράκη, σκιτσογράφο και εικονογράφο

• Λίλα Καλογερά, εικονογράφο

• Αλέξανδρο Κοκκόλα, Γραφίστα (akc creative design), καθηγητή σχολής Βακαλό art &amp; design

• Γήση Παπαγεωργίου

- Παρουσίαση του διαγωνισμού από την Έλια Κουμή, διευθύντρια του Μουσείου Τυπογραφίας.

- Απονομή βραβείων και τιμητικών διακρίσεων στους νικητές του 5ου διεθνούς διαγωνισμού αφίσας.

Θα ακολουθήσει ξενάγηση στις συλλογές του μουσείου.

Είσοδος ελεύθερη.

Μουσική παράσταση  
για την Ξενιτιά

Μουσική παράσταση με τίτλο "Αχ, η Ξενιτιά..." παρουσιάζουν το καλλιτεχνικό σχήμα ΩΔΗπόρος και ο Ελληνο Γαλλικός Σύλλογος Χανίων με την συνδιοργάνωση της Περιφέρειας Κρήτης, το Σάββατο 9 Νοεμβρίου στις 9:15 μ.μ. στο Πνευματικό Κέντρο Χανίων.

Από την μια άκρη του κόσμου στην άλλη, "όποια πέτρα κι αν σκώσεις" θα βρεις Έλληνες. Μετανάστες και πρόσφυγες, απόγονοι του Οδυσσέα και του Ιάσονα, άνδρες και γυναίκες συνέβαλαν αποφασιστικά με τη δουλειά τους στο οικονομικό θαύμα πολλών χωρών, μαζί και δίπλα σε άλλους λαούς, του Νότου κυρίως. Ειδικά, τους τελευταίους δυο αιώνες, που η φτώχεια και οι πόλεμοι τους έφεραν στα πέρατα της Γης, αλλά και στις θάλασσες, των Ελλήνων οι κοινότητες έγραψαν την δική τους Ιστορία. Αυτήν την ιστορία η παράσταση "Αχ, η Ξενιτιά..." θέλει να αφηγηθεί με όπλα το τραγούδι και το λόγο. Σκηνοθεσία: Γιώργος Αντωνάκης  
Κείμενα: Νίκη Τρουλλινού



Σκηνικά κοστούμια: Άννα Χιλετζάκη  
Αφίσα: mosquito A&DB  
Βίντεο: Δευκαλίων Μανιδάκης  
Ερμηνεία: Ανδριανή Κυλάφη  
Τον Ωδηπόρο απαρτίζουν οι: Αντώνης Νικολιδάκης, ακορντεόν/Άρης Κουτεντάκης, μπουζούκι, κιθάρα/Γιάννης Κιαγιάδης, πιάνο/Γιώργος Κριτωτάκης, τραγουδι, κιθάρα/Ζαχάρης Δραμουντάνης, μπάσο-Κώστας Σφακιανάκης, μπουζούκι, τραγουδι/Μαρία Ιερωνυμάκη, τραγουδι  
Είσοδος ελεύθερη. Διάρκεια 130 λεπτά.

ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΒΛΗΣΙΔΗΣ

## Θεατρική παράσταση

Ο Σύλλογος Φίλων Θεάτρου Χανίων παρουσιάζει την θεατρική παράσταση με το έργο της Χριστίνας Βερίβακη "Η Επανάληψη" σήμερα και αύριο ώρα 9:30 μ.μ. στο Θέατρο Δ. Βλησιδής. Είσοδος ελεύθερη. Θα υπάρχει κουτί προαιρετικής οικονομικής ενίσχυσης για το Κ.Η.Φ.Α.Α.ΜΕΑ

9/11

Νεκτάριος,  
Νεκταρία,  
Θεόκτιστος,  
Θεοκτίστη,

10/11

Αρσένιος,  
Αρσινόη,  
Ηρωδιάδα,  
Μίλος,  
Ορέστης,  
Ορεσιάδα,  
Ορίων

11/11

Μηνάς, Βικέντιος,  
Βίκτωρ,  
Βικτωρία,  
Δράκων

12/11

Νείλος

13/11

Δαμασκνός,  
Δαμασκνή,  
Χρυσόστομος,  
Χρυσοστόμη

14/11

Γρηγόρης,  
Γρηγορία,  
Φίλιππος

γιορτάζουν

διαδρομές

τεύχος 855  
Εβδομαδιαίο Πολιτιστικό Ενθετο  
της εφημερίδας "Χανιώτικα Νέα"ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: ΧΑΝΙΩΤΙΚΑ ΝΕΑ -  
ΕΚΤΥΠΩΤΙΚΗ Α.Ε.ΙΔΡΥΤΗΣ: Γιάννης Ε. Γαρεδάκης  
ΕΚΔΟΤΗΣ: Μανώλης Α.  
Γαρεδάκης

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ:

Παρασκευάς Ν. Περάκης

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

"ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ":

Ελευθερία Μ. Κουμή

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΟΜΑΔΑ:

Γιώργος Δρακάκης, Γιώργος  
Κώνστας, Γιάννης Λυβιάκης,  
Δημήτρης Μαριδάκης, Γιάννα  
Μαρουλοσφάκη, Βασιλική  
Τωμαδάκη, Ελένη Φουντουλάκη

ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ:

Γεωργία Αδίκημενάκη, Δέσποινα  
Βάλλα, Νίκη Ξυφανταράκη,

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ:

Νεκτάριος Κακατσάκης

ΠΙΣΤΕΤΕΣ: Hussein Rajaifitkhar,

Γιάννης Περάκης,

Γιώργος Στεφανάκης

ΣΥΝΤΑΞΗ: Εμπορικό Κέντρο

"Ερμής" (Μπουνιαλή 11-19)

τηλ. 28210 51.003 - 6,

fax 28210 51.007

e-mail: info@haniotika-nea.gr

ΓΡΑΦΕΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ:

Καραϊσκάκη 49, τηλ. 28210 70.563 -

6 fax 28210 91.900

Διαφημιστικό Τμήμα:

Εύα Κουμή τηλ.: 2821070.563 - 6

e-mail: ads@haniotika-nea.gr



ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΝΕΩΤΕΡΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

## Εκθεση Ιαπωνικής τέχνης

ΑΠΕ-ΜΠΕ »

Αγνωστες πτυχές του μακρινού ιαπωνικού πολιτισμού, που συνδέουν καλλιτεχνικές τάσεις και ιστορικές εξελίξεις και αναδεικνύουν τη διδακτική σχέση μεταξύ παράδοσης και νεωτερισμού, θα παρουσιαστούν στο Μουσείο Νεότερου Ελληνικού Πολιτισμού.



Στην έκθεση «Κοσμητικές Τέχνες στις περιόδους Meiji και Heisei: Σμιλεύοντας την Ομορφιά και τη Δεξιότητα για 150 Χρόνια» που διοργανώνει από τις 14 Νοεμβρίου έως τις 12 Ιανουαρίου 2020 το Μουσείο Νεότερου Ελληνικού Πολιτισμού σε συνεργασία με το Εθνικό Μουσείο Δυτικής Τέχνης του Τόκιο, θα εκτίθενται χαρακτηριστικά έργα χειροτεχνίας και τέχνης, όπως πήλινα σκεύη, πορσελάνες, δείγματα κεντητικής, κουτιά από λάκα, αντικείμενα από μέταλλο και μπαμπού, υφάσματα, αντιπροσωπευτικά των ιστορικών περιόδων Meiji (1868-1912) και Heisei (1989-2019), περιόδων ιδιαίτερης διπλωματικής και πολιτιστικής εξωστρέφειας της Ιαπωνίας, όπου έχουν καταγραφεί σημαντικοί εσωτερικοί κοινωνικοί, οικονομικοί και πολιτισμικοί μετασχηματισμοί, κάνει γνωστό η ιαπωνική πρεσβεία στην Ελλάδα.

Όπως αναφέρει σε ανακοίνωσή της, οι δημιουργίες των συνολικά 51 καλ-

λιτεχνών από τις δύο συγκεκριμένες περιόδους προσφέρουν μία σφαιρική άποψη για την εξέλιξη των κοσμητικών τεχνών στην Ιαπωνία και καλούν τον ελληνικό κοινό να προσεγγίσει την ιαπωνική πολιτιστική κληρονομιά ως μάρτυρα της ιστορίας και ως πολιτισμικό ίχνος της ανθρώπινης παρουσίας. Σημειώνεται, πως κατά την περίοδο Meiji, παράλληλα με τη συνέχιση παλαιότερων μορφών και τεχνικών, παρατηρείται ένα ρεύμα καλλιτεχνικής αναγέννησης βασισμένο στη νεωτερικότητα. Οι κοσμητικές τέχνες, που γνώρισαν στην Ιαπωνία μοναδική άνθιση, εξακολουθούν να αντανακλούν το υψηλό επίπεδο τεχνολογίας, αισθητικών τάσεων, διακοσμητικής ποιότητας και μιας περαιτέρω μορφολογικής τελειοποίησης και εκλέπτυνσης που συνδιαλέγεται με διεθνή καλλιτεχνικά ρεύματα.

Η περίοδος Heisei, προστίθεται, σφραγίζεται από την προσωπική δημιουργικότητα καλλιτεχνών, ενεργών

ήδη από τις αρχές του 20ού αι., που συμμετέχουν σε διεθνή κινήματα, αλλά την ίδια στιγμή δραστηριοποιούνται και στην τρέχουσα καλλιτεχνική βιομηχανία. Οι παραδοσιακές τεχνικές και αισθητική αξιοποιούνται σε όλες τις τέχνες: την κεραμική, τη μεταλλοτεχνία, τις τέχνες του υφάσματος, τις κατασκευές από μπαμπού, επιδεικνύοντας μια σύγχρονη ευαισθησία που επαναπροσεγγίζει τη φυσική φόρμα μέσα από τις διακριτές επιλογές υλικών και τις δεξιότητες ικανότητες των δημιουργών, στα όρια χειροτεχνίας και καλλιτεχνίας.

Από ιαπωνικής πλευράς την επιμέλεια έχει αναλάβει ο Masanori Moroyama, πρώην επιμελητής του National Museum of Western Art.

Η έκθεση πραγματοποιείται στο πλαίσιο των εκδηλώσεων για την επέτειο των 120 χρόνων διπλωματικών σχέσεων Ιαπωνίας-Ελλάδας και τελεί υπό την αιγίδα της πρεσβείας της Ιαπωνίας στην Ελλάδα.

ΣΤΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

## Αφιέρωμα στον σύγχρονο Ισπανόφωνο Κινηματογράφο

Αφιέρωμα στον σύγχρονο Ισπανικό και Ισπανόφωνο Κινηματογράφο διοργανώνει ο πολιτιστικός σύλλογος "Οι Φίλοι των Γραμμάτων και των Τεχνών" σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Θερβάντες της Αθήνας.

Ο πρώτος κύκλος των προβολών (Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2019) περιλαμβάνει έξι ταινίες που θα παρουσιαστούν στην κεντρική αίθουσα του Πνευματικού Κέντρου Χανίων. Η έναρξη θα γίνει την Κυριακή 10 Νοεμβρίου με την ταινία "Η γλώσσα της πεταλούδας/La Lengua de las Mariposas" (Ισπανία, 1999, 96') του Χοσέ Λουίς Κουέρδα/José Luis Cuerda (Όρα έναρξης: 8 μ.μ. Είσοδος Ελεύθερη) Συδιοργάνωση: Περιφέρεια Κρήτης-Περιφερειακή Ενότητα Χανίων, Πνευματικό Κέντρο Χανίων.

ΣΤΟ ΒΕΝΙΖΕΛΕΙΟ ΩΔΕΙΟ

## Παράσταση "Ας ερχόσουν για λίγο"

Η Στέγη Τεχνών παρουσιάζει στο Βενιζέλειο Ωδείο Χανίων την παράσταση «Ας ερχόσουν για λίγο...» του Δημήτρη Μαλισσόβα. Παραστάσεις θα δοθούν σήμερα Σάββατο 9, Νοεμβρίου στις 21:30, Κυριακή 10 Νοεμβρίου στις 21:30, Παρασκευή 15 Νοεμβρίου στις 21:30, Σάββατο 16 Νοεμβρίου στις 21:30 και Κυριακή 17 Νοεμβρίου στις 21:30.

Σκηνοθεσία: Μαρία Λεκάκη. Μουσική διδασκαλία: Δέσποινα Δρακάκη. Χορογραφίες: Ελτίνα Ταβουλάρη.

Συμμετέχουν: Αγγελική Αλβανού, Χρύσα Αλεξανδράκη, Θέμης Γουλεάκης, Νίκος Δεσποτάκης, Θωμάς Κακογιάννης, Ελένη Καλαϊτζάκη, Εύη Μαναβάκη, Ελένη Μαργαρίτη, Γεωργία Μαρκαντωνάκη, Παναγιώτης Μινωτάκης, Μανόλης Ραϊσιάκης, Ηρακλής Σαββάκης, Κώστας Σταυρούλας, Νεκταρία Σφιγκάκη, Ελτίνα Ταβουλάρη.

Βιολί: Πέτρος Δούναβης. Ακορντεόν: Μάκης Τσαμαλίκος.

Πιάνο: Δέσποινα Δρακάκη, Τύμπανα: Ηλίας Κοντούδης. Σκηνικά: Κώστας Κωστίδης. Κοστούμια: Κώστας Σταυρούλας.

ΣΤΟΝ ΚΙΝ/ΦΟ "ΕΛΛΗΝΙΣ"

## Παράσταση Καραγκιόζη

Το θέατρο σκιών Αθανασίου παρουσιάζει την παράσταση «Ο Καραγκιόζης Master Chef» στον Κιν/φο Ελληνίς, Τζανακάκη 68, την Κυριακή 10 Νοεμβρίου, στις 11.30 το πρωί και στις 5.00 το απόγευμα.



## Σταγόνες Χανιώτικης Ιστορίας

ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ Κ. ΑΛΙΓΙΖΑΚΗΣ\*

## Ο Ιωάννης Κονδυλάκης (1862-1920)

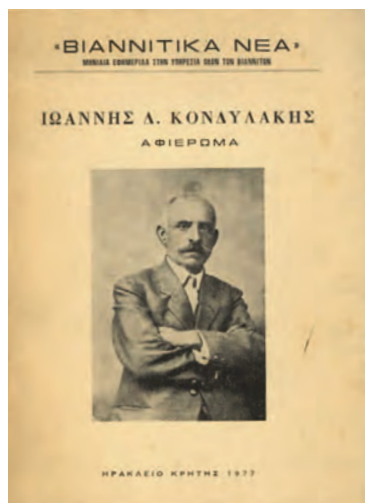
Ο Ιωάννης Κονδυλάκης, όπως είναι ευρέως γνωστό, είναι ο πατέρας του χρονογράφου στην Ελλάδα. Ο Βιαννίτης δημοσιογράφος και συγγραφέας, όπως είναι επίσης γνωστό, έζησε στα τέλη του 19ου αιώνα στα Χανιά εργαζόμενος ως δάσκαλος (1885 στο Μόδι), ενώ ταυτόχρονα αρθρογραφούσε στην τοπική εφημερίδα «Άμυνα». Εδώ εμπνεύστηκε το δεύτερο, μετά τον «Πατούχα», γνωστό του ηθογραφικό μυθιστόρημα «Όταν ήμουν δάσκαλος».

Το έργο του και η προσωπικότητά του ενέπνευσαν τους Βιαννίτες, οι οποίοι το 1924 ίδρυσαν τον σύλλογο «Ο Διαβάτης» στην Άνω Βιάννο και στη συνέχεια τους συλλόγους «Ο Διαβάτης» στην Αθήνα (1961) και «Πατούχας» στο Ηράκλειο (1956). Κατά τη Μεταπολίτευση η τοπική εφημερίδα της Βιάννου «Βιαννίτικα Νέα» (1976-2002) έκανε ένα εκτενές αφιέρωμα με την έκδοση τόμου με το έργο του (1977), όπως φαίνεται στην παραπάνω εικόνα. Την αξία του Κονδυλάκη αναγνώριζαν και οι Χανιώτες λό-

γοι, γι' αυτό τη Δευτέρα 1 Νοεμβρίου 1937 ο αείμνηστος Νίκος Τωμαδάκης και ο αρθρογράφος με το ψευδώνυμο «Σ. Σμίθ» έκαναν ένα αφιέρωμα στον Βιαννίτη λογοτέχνη στον «Εσπερινό Ταχυδρόμο».

Ο «Σ. Σμίθ» γράφει το άρθρο με τίτλο: «ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΠΟΥ ΕΣΒΥΣΑΝ. ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ (ΔΙΑΒΑΤΗΣ)». Ο δημοσιογράφος αναφέρει ένα σύντομο βιογραφικό και την εργογραφία του, αναφέροντας ότι η εφημερίδα κάνει ένα μικρό αφιέρωμα στη φιλολογική της σελίδα στη μνήμη του.

Στη συνέχεια, ο Νίκος Τωμαδάκης αναφέρεται αναλυτικά στο έργο του και την προσωπικότητά του στο άρθρο «ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ Ι. ΚΟΝΔΥΛΑΚΗ», διανθίζοντας την αφήγηση με ένα ανέκδοτο για τον Κονδυλάκη, καθώς είναι γνωστό ότι οι Βιαννίτες γενικότερα και ο Κονδυλάκης ειδικότερα έχουν ένα ιδιαίτερο σατιρικό τρόπο



περιγραφής των γεγονότων και ταυτόχρονα αυξημένη την αισθητική του χιούμορ. Κατά την Μεταπολιτευτική επανάσταση του 1895 στα Χανιά ο Κονδυλάκης και άλλοι αθηναίοι δημοσιογράφοι κατέβηκαν στην Κρήτη και από τα Σφακιά ανέβηκαν στους Κάμπους Κυδωνίας, όπου ήταν η έδρα της επαναστατικής συνέλευσης με πρόεδρο τον Μανούσο Κούνδουρο. Μόλις τελείωσε η συνέλευση ο Βιαννίτης συγγραφέας, ακούγοντας τις ομιλίες των αγωνιστών ρώτησε τον Κούνδουρο γιατί όλοι οι παρευρισκόμενοι αυτοπροσδιορίζονταν ως «καπετάνιοι». Ο Κούνδουρος «υπομείδισε», αλλά δεν απάντησε. Ο Κονδυλάκης γύρισε στη Βιάννο και κάθισε στο καφενείο της πλατείας της Άνω Βιάννου κάτω από τον ιστορικό πλάτανο παρέα με τον αξιωματικό του ιππικού Μουρούζη, αναφέροντάς του την εμπειρία που είχε στους Κάμπους Κυδωνίας. Παράγγειλαν τους καφέδες τους, αλλά ο καφετζής αργούσε εκνευριστικά πηγαίνοντάς τους ανάμεσα στους πελάτες με τον παλιό αμφιβόλο καθαρότητας δίσκο σερβιρίσματος. Στο τέλος χάνοντας την υπομονή του ο Κονδυλάκης του φώναξε: «Καπετάν καφετζή, φέρε μου ένα καφετάν καφέ εις ένα καπετάν καθαρόν δίσκον!»

Βιβλιογραφία

Α. Αλιγιάκης, Βιαννίτικα πολιτισμικά σκιρτήματα του 20ου και 21ου αιώνα, Ηράκλειο 2019.

\* Ο κ. Αγησίλαος Κ. Αλιγιάκης είναι ιατρός ορθοπαιδικός, πολιτισμολόγος



ΣΤΟ ΡΟΛΟΪ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΚΗΠΟΥ

# “Λίφτινγκ” λίγο πριν τα εκατοστήσει



ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΩΣΤΑΣ



ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΑΡΙΑΔΑΚΗΣ

**Π**ρόκειται για ένα μοναδικό τοπόσημο της πόλης των Χανίων. Ενα ρολόι που μετράει σχεδόν έναν αιώνα ζωής και αποτελεί ένα από τα εμβληματικότερα μνημεία. Ενα μνημείο “πληγωμένο” από τον χρόνο και την έλλειψη συντήρησης που, όμως, σε αντίθεση με κάποια άλλα, όπως τα Νεώρια, εντύχησε να βρεθεί στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος των τοπικών αρχών και να ξεκινήσουν εργασίες για την αποκατάστασή του. Οι “διαδρομές” γυρίζουν σήμερα το ρολόι του χρόνου πίσω, φωτίζουν στοιχεία από την κατασκευή του μνημείου και φτάνουν στο σήμερα παρακολουθώντας τις εργασίες που βρίσκονται σε εξέλιξη για τη συντήρηση και διάσωση του Ρολογιού.

Λίγα πράγματα έχουν αλλάξει έως σήμερα από όσα δείχνει το παλιό “Σχέδιον Ωρολογίου Χανίων”.

## Εργασίες σε εξέλιξη

Το Ρολόι στη βορειο-ανατολική πλευρά του Δημοτικού Κήπου αποτελεί σημείο αναφοράς κι ένα ξεχωριστό τοπόσημο για τα Χανιά. Η έναρξη της κατασκευής του χρονολογείται από το 1924 και ολοκληρώθηκε το 1927. Τα σχέδια τού ιδιαίτερου αυτού αρχιτεκτονήματος έγιναν από το μηχανικό Δ. Κολλάρο και στην κατασκευή του χρησιμοποιήθηκε λαξευτός πωρόλιθος από τα λατομεία Λενταριανών και Χαλέπας.

Το ρολόι είναι πυργοειδούς μορφής με τετράγωνη κάτοψη στον βασικό λιθόδεμτο κορμό του, που υψώνεται με ελαφρά σύγκλιση προς τα άνω μέχρι το ύψος όπου εδράζονται οι μηχανισμοί του ρολογιού. Ο βασικός κορμός τελειώνει με μία προεξέχουσα κορνίζα και στο ύψος αυτό επικάθεται μία κυκλική στεφάνη από ελαφρά οπλισμένο σκυρόδεμα πάχους 45 εκατοστών περίπου από την οποία υψώνονται 8 πεσοί από σκυρόδεμα. Οι πεσοί αυτοί φέρουν όμοια πολυγωνική και στη συνέχεια κυκλική στεφάνη από ελαφρά οπλισμένο σκυρόδεμα επί της οποίας εδράζεται ημισφαιρικός τρούλος κατασκευασμένος από συμπαγείς οπτόπλινθους.

### “ΠΛΗΓΩΜΕΝΟ” ΜΝΗΜΕΙΟ

Εδώ και χρόνια ήταν διαπιστωμένο ότι το Ρολόι έχει υποστεί μεγάλη φθορά από τον χρόνο και τα καιρικά φαινόμενα. Στο πλαίσιο αυτό δρομολογήθηκε από την προηγούμενη Δημοτική Αρχή η αποκατάστασή του και οι εργασίες ξεκίνησαν τον Απρίλιο του 2019. Στόχος η αποκατάσταση του μνημείου, η προστασία του από περαιτέρω φθορά και η ανάδειξή του, ώστε να ξαναβρεί τον ρόλο και τη σημασία του και να αποδοθεί στην πόλη ως ένα κτίσμα ασφαλές, λειτουργικό και

αντάξιο της ιστορικής μνήμης και πολιτιστικής αξίας που φέρει.

Σύμφωνα με τους μηχανικούς που επιβλέπουν το έργο της συντήρησης στις εξωτερικές όψεις του κορμού του πύργου δεν παρατηρήθηκαν αξιόλογες βλάβες, ούτε υπάρχουν ερρήματα που να δηλώνουν δομική αδυναμία ή κατάρτιση των θεμελίων.

Τα προβλήματα εντοπίζονται κυρίως στη φθορά που έχουν υποστεί κάποιες πέτρες λόγω των καιρικών επιδράσεων, ορισμένες τοπικές θραύσεις και τραυματισμοί από έμπτυξη μεταλλικών στηριγμάτων και μικροεπμβάσεις.

«Οι βασικές φθορές παρατηρούνται στο άνω τμήμα του φανού του πύργου, όπου τα στοιχεία του σκυροδέματος είναι διαβρωμένα από την οξείδωση των οπλισμών και ο ημισφαιρικός τρούλος έντονα ρηγματωμένος. Η ανάρτηση της καμπάνας μέσω μεταλλικών δοκών στην άνω στεφάνη συμβάλει στην όλη διάβρωση και είναι επισφαλής. Η ίδια εικόνα υπάρχει και στα υπόλοιπα στοιχεία σκυροδέματος δηλαδή τις κορνίζες τόσο της βάσης όσο και της στέφης του φανού»,



Αποψη του Εθνικού Σταδίου Χανίων από το κουβούκλιο του Ρολογιού.



Το Ρολόι αποτελεί ένα ξεχωριστό τοπόσημο συνδεδεμένο στενά με τον Δημοτικό Κήπο και τον θερινό κινηματογράφο.

Παρά τις εμφανείς φθορές από τον χρόνο η εσωτερική όψη του ρολογιού εντυπωσιάζει ακόμα και σήμερα.

επισημαίνεται στην τεχνική έκθεση που συντάχθηκε για το έργο.

### ΟΙ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

Οι εργασίες αποκατάστασης ξεκίνησαν τον περασμένο Απρίλιο και υπολογίζεται να διαρκέσουν έναν χρόνο. Οι παρεμβάσεις ξεκίνησαν από την οθόνη του θερινού κινηματογράφου του Κήπου όπου διαπιστώθηκαν πολύ πιο εκτεταμένα προβλήματα σε σχέση με τις αρχικές εκτιμήσεις.

Στη συνέχεια ο εργολάβος προχώρησε στην υποθεμελίωση. Εγιναν εκσκαφές σε βάθος περίπου 4 μέτρων από το δάπεδο της εισόδου του Ρολογιού όπου και έγινε θεμελίωση.

Επίσης, έγιναν όλες οι καθαίρεσεις εσωτερικά (σκάλας, επιχρισμάτων, ενδιάμεσων πλακών κ.ά.) όπως επίσης και της εντυπωσιακής καμπάνας που υπήρχε, μαζί με τον μηχανισμό του Ρολογιού. Παράλληλα, τοποθετήθηκε μανδύας οπλισμένου σκυροδέματος με ανοξειδωτο οπλισμό και αυτή την περίοδο θα γίνουν τσιμεντενέσεις για την ενίσχυση του σώματος. Ταυτόχρονα, θα ξεκινήσει την άλλη εβδομάδα η αντικατάσταση των φθαρμένων λίθων στην εξωτερική επιφάνεια και για τον σκοπό αυτό τοποθετήθηκε η σκαλωσιά.

Σύμφωνα με τον σχεδιασμό όταν ολοκληρωθεί αυτό το στάδιο τότε θα αρχίσει και η επισκευή στο κουβούκλιο που είναι και το πιο δύσκολο κομμάτι του έργου.

Μεταξύ άλλων, πρόκειται να πραγματοποιηθούν



ηλεκτρολογική εγκατάσταση ισχυρών ρευμάτων που θα τροφοδοτεί με χαμηλή τάση 230/400V-50Hz τα κυκλώματα φωτισμού, ρευματοδοτών, συσκευών και μηχανημάτων του Ρολογιού, τοποθέτηση φωτισμού ανάδειξης του μνημείου σε ιστούς σύμφωνα με τη μελέτη φωτισμού και εγκατάσταση αντικεραυνικής προστασίας για την προστασία του Ρολογιού και των περιεχομένων του από τα αποτελέσματα πτώσης κεραυνού.





Από τα πιο όμορφα στοιχεία του ιδιαίτερου αυτού αρχιτεκτονήματος είναι ο τρούλος.



Το Ρολόι "τυλιγμένο" από σκαλωσιές στο πλαίσιο των εργασιών συντήρησης που εκτελούνται. Το έργο εκτιμάται ότι θα έχει ολοκληρωθεί έως τον Απρίλιο του 2020.



## Διαχρονικό αρχιτεκτονικό κώσμημα της πόλης

«Το ρολόι δείχνει τον κοσμοπολιτισμό και τη δύναμη της πόλης την περίοδο του μεσοπολέμου», εξηγεί ο κ. Ζ. Πιστόπουλος πρόεδρος του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων.

Ενα αληθινό κώσμημα που συμβόλιζε τον εκσυγχρονισμό των Χανίων την εποχή του μεσοπολέμου είναι το Δημοτικό Ρολόι. Παράλληλα όμως συνδέεται αρχιτεκτονικά και χωροταξικά με όλη την γύρω περιοχή.

Ο πρόεδρος του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων κ. Ζαχαρίας Πιστόπουλος εξηγεί πως

«το Δημοτικό Ρολόι είναι το κεντρικό κάθετο στοιχείο μιας πλειάδας δημοσίων κτηρίων και δημοσίων χώρων και πρέπει να το δούμε ως τέτοιο. Όπως ένας οβελίσκος σε μια πλατεία στη Ρώμη έτσι και το ρολόι είναι το κέντρο χώρων που είναι ασύνδετοι και που διαπερνούνται από άξονες πυκνής κυκλοφορίας».

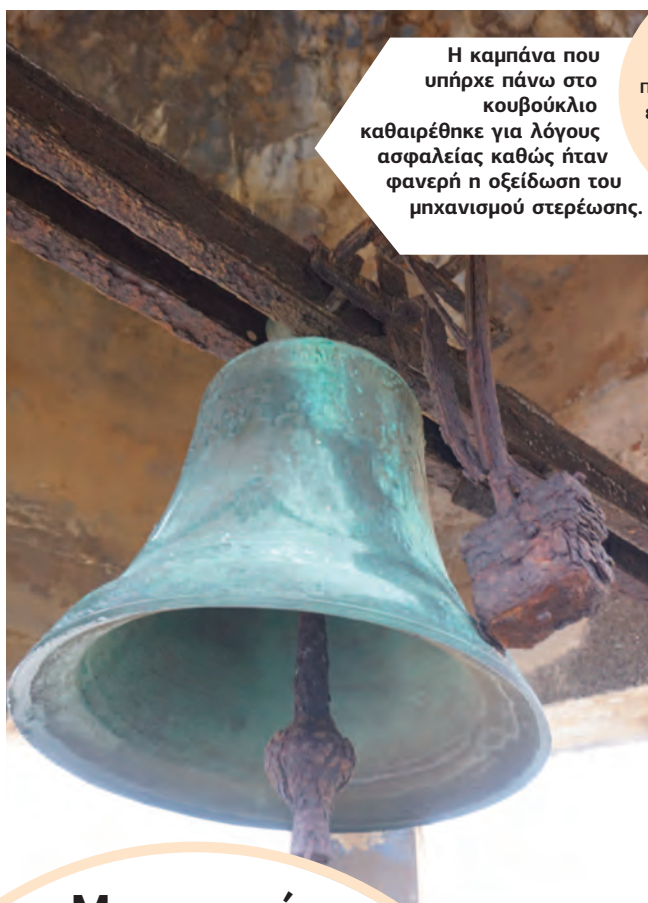
Το Δημοτικό ρολόι ήταν ένα δημιούργημα που στήθηκε από τους Χανιώτες της εποχής, καθώς μελετήθηκε από ντόπιο μηχανικό, χρησιμοποιήθηκαν ντόπιοι εργάτες. «Δείχνει τον κοσμοπολιτισμό και τη δύναμη της πόλης. Αρχιτεκτονικά είναι μια μεσογειακή κατασκευή, με τον τρούλο και το καμπαναριό του και έντονα τοπικά στοιχεία όπως η εξάγωνη πέτρα που χρησιμοποιήθηκε και για την κατασκευή των σχολείων και την περιφράξη των γηπέδων» σημειώνει ο πρόεδρος του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων.

Ένα ζήτημα κρίσιμο για το Σύλλογο Αρχιτεκτόνων είναι η σύνδεση του ρολογιού με όλα τα σπουδαία σύγχρονα μνημεία της πόλης των Χανίων που υπάρχουν στην περιοχή.

«Τα ΣΒΑΚ είναι υπό μελέτη δεν έχει ξεκινήσει ακόμα η διαβούλευση αλλά στο πλαίσιο της παρουσίασης της μελέτης κάναμε συγκεκριμένες προτάσεις στους μελετητές. Δεν αρκεί να συνδεθούν μόνο τα δύο πάρκα, ο Δημοτικός Κήπος και το Πάρκο Ειρήνης και Φιλίας. Κατά την άποψη μας πρέπει να συνδεθούν και η οδός Κοραή με τα σχολεία της, η νέα βιβλιοθήκη στην οδό Τζανακάκη, το κτήριο των Ιταλικών Στρατώνων που στόχος είναι να γίνει το δημαρχείο της πόλης, η οδός Νεάρχου με την ιδιαίτερη αρχιτεκτονική. Αυτό επιβάλλει μια σύγχρονη αρχιτεκτονική παρέμβαση που θα δώσει άλλη εικόνα στην πόλη» καταλήγει ο κ. Πιστόπουλος.



Η καμπίνα φέρεται να χρονολογείται πριν ακόμα την κατασκευή του Ρολογιού καθώς πάνω της διακρίνεται η χρονολογία 1915.



Η καμπίνα που υπήρχε πάνω στο κουρούκλιο καθαιρέθηκε για λόγους ασφαλείας καθώς ήταν φανερό η οξείδωση του μηχανισμού στερέωσης.

## Μηχανισμός για μουσείο

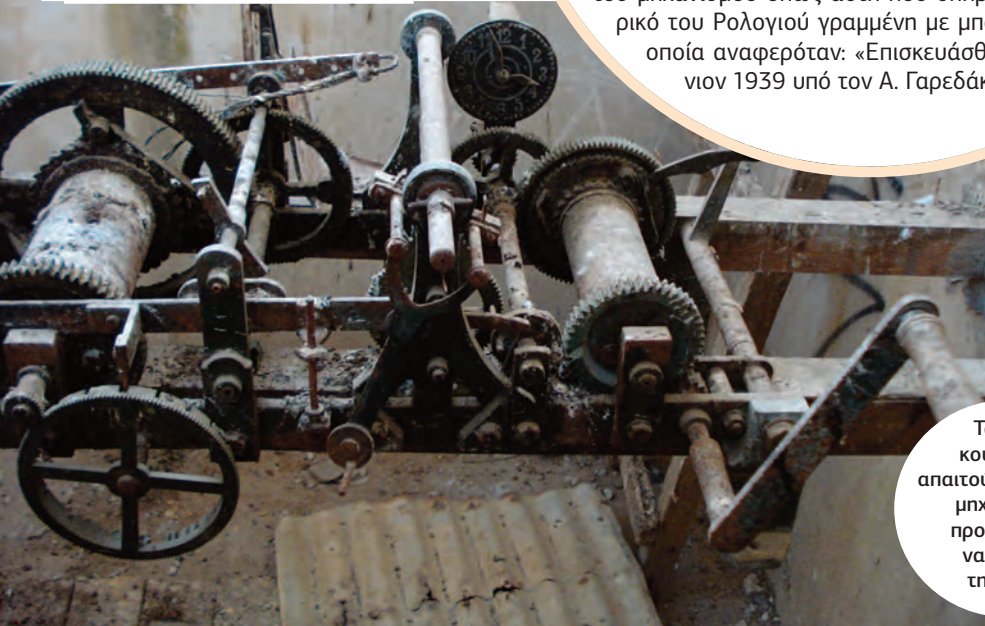
Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει ο παλιός, πρώτος μηχανισμός του Ρολογιού ο οποίος έχει καθαριστεί πριν από καιρό και φυλάσσεται με την σκέψη να συντηρηθεί και στο μέλλον να εκτεθεί. Στον μηχανισμό πάνω, όπως αποτυπώνεται στις φωτογραφίες του Γαβριήλ Μαρινάκη από το Τμήμα Ηλεκτρομηχανολογικών Εργων, αναγράφεται ότι ο μηχανισμός κατασκευάστηκε από την ελληνική βιομηχανία ωρολογίων πόλεων του Χρήστου Καραμάνου με έδρα την Καλλιθέα Αθηνών. Το εντυπωσιακό είναι ότι πρόκειται για ένα μηχανισμό που δεν βασιζόταν στον ηλεκτρισμό αλλά στο... τακτικό κούρδισμα! Χαρακτήρα ντοκουμέντου παρουσιάζουν όμως και οι αυτοσχέδιες υπογραφές των παλιών συντηρητών του μηχανισμού όπως αυτή που υπήρχε στο εσωτερικό του Ρολογιού γραμμένη με μπογιά και στην οποία αναφερόταν: «Επισκευάστη τον Ιούνιο 1939 υπό τον Α. Γαρεδάκη».



Ο μηχανισμός ήταν ελληνικής κατασκευής από την Ελληνική Βιομηχανία Ωρολογίων Πόλεων.



Μέχρι πρόσφατα υπήρχαν στο εσωτερικό του μνημείου υπογραφές από παλιούς συντηρητές του Ρολογιού.



Τακτικό κούρδισμα απαιτούσε ο παλιός μηχανισμός προκειμένου να δείχνει την ώρα.





ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ  
ΠΕΡΑΚΗΣ

**Εναν βαθύτατα προβληματισμένο κοινωνικά Γρηγόρη Βαλτινό συναντούν σήμερα οι “διαδρομές”. Ο μεγάλος Έλληνας ηθοποιός, μοιράζεται μαζί μας την απογοήτευσή του από τη στάση των Ελλήνων στα χρόνια της κρίσης, οριοθετεί τη δράση των ανθρώπων του πνεύματος και χαμογελά για το μεγάλο καλό που έκανε η κρίση: Την επιστροφή των κλασικών έργων και αξιών στο ελληνικό θέατρο. Κι όλα ετούτα, σε μια εποχή που τα πράγματα είναι “μπάσταρδα”, όπως σχολιάζει χαρακτηριστικά.**

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΒΑΛΤΙΝΟΣ

# Τέχνη και αξίες σε “μπάσταρδους” καιρούς

■ Ο μεγάλος ηθοποιός μιλά για τον Έλληνα στα χρόνια της κρίσης, τον ρόλο των ανθρώπων του πνεύματος, τη δουλειά του και τον αδερφικό του φίλο Μιχάλη Αεράκη

Ο Γρηγόρης Βαλτινός θα βρεθεί αυτή τη Δευτέρα στο ιστορικό καφέ “Κήπος”, όπου με τον συνθέτη - ερμηνευτή Παχάλη Τόνιο παρουσιάζουν το έργο “Όταν οι νότες αγκαλιάζουν την ποίηση”. Μας μιλά για αυτή τη δουλειά αλλά και για τη μεγάλη παράσταση που ανεβάζει αυτό τον καιρό στην Αθήνα, τον Αρχιμάστορα Σόλνες του Ίψεν, όπου συνεργάζεται με τον αδερφικό του φίλο, τέως καλλιτεχνικό διευθυντή και φωτοδότη της πορείας του ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Κρήτης Μιχάλη Αεράκη.

**Ερχεστε στα Χανιά τη Δευτέρα για μια ξεχωριστή εκδήλωση στο ιστορικό καφέ “Κήπος” με τον Πασχάλη Τόνιο. Τι να περιμένει το κοινό από αυτή τη βραδιά;**

Πιστεύω ότι όσο απομακρυνόμαστε από τη λογοτεχνία, το θέατρο, την ποίηση, όσο είμαστε ευάλωτοι ανυπεράσπιστοι, ανοχύρωτοι, τόσο κινδυνεύουμε να πάθουμε αυτό που παθαίνει τώρα η πατρίδα μας. Να χάνεται στον αναλφαβητισμό και στην τύφλωση, στο τσιφτετέλι και στο στρινγκ.

Εχω αφιερώσει παράλληλα με τη θεατρική μου πορεία, όλη την καλλιτεχνική μου υπόσταση στη διατήρηση της καλής ποίησης, λογοτεχνίας, μουσικής, συμμετέχοντας σε εκδηλώσεις σαν αυτή που θα κάνουμε στο ιστορικό καφέ “Κήπος”.

**Αλλωστε δεν είναι η πρώτη φορά που συνεργάζεστε με τον Πασχάλη Τόνιο.**

Όχι δεν είναι. Έχουμε κάνει σπουδαία έργα με τον Τόνιο. “Ελλάδα: γέννηση και αναγέννηση”, στο Μέγαρο Μουσικής, στο Ηρώδειο, έργα για το περιβάλλον. Έχουμε κάνει πολλά έργα και αφιερώματα. Ο τόλιος έχει αναλωθεί πολλοί στη μελωποποιημένη ποίηση, από την οποία προέρχεται και η έμπνευση αυτής της εκδήλωσης τη Δευτέρα στον Κήπο. Θα παρακολουθήσουμε ποίηση που έχει περάσει στη μουσική. Θ’ ακούσουμε το τελευταίο έργο του Τόνιου, τη μελοποίηση πολλών ποιημάτων του Γεώργιου Σουρή, όπου διαπιστώνεις πόσο επικαιρός παραμένει, δυστυχώς. Κάτι που αποδεικνύει ότι το dna του Έλληνα είναι πολύ δυνατό και θέλει πολύ κόπο, πόνο και πολύ ιδρώτα και δοκιμασία για ν’ αλλάξει λιγάκι. Και πρέπει ν’ αλλάξει αυτό το dna. Δεν είναι καλό.

**Ακούγεστε ιδιαίτερα προβληματισμένους. Ποια είναι η βασική σας ανησυχία;**

Πώς να μην είμαι προβληματισμένος βλέποντας ότι όλοι περιμένουν να περάσει αυτή η λαίλαπα για να ξαναγυρίσουν στο καφενείο.

**Δηλαδή θεωρείτε πως ο Έλληνας δεν έμαθε τίποτα στα δύσκολα τελευταία χρόνια;**

Έμαθε. Έμαθε 20 πράγματα, αλλά πρέπει να μάθει άλλα ογδόντα. Όταν φτάνεις στο σημείο να δανειστείς και το εσώρουχο που φοράς. Πρέπει να είσαι έτοιμος ότι κάποια στιγμή μπορεί να στο πάρουνε. Και μαγκιές του «τύπου δεν πληρώνω», αλλού... Όχι στην Ευρώπη. Η Ευρώπη κάνει τη δουλειά της και φυλάει τα νότα της. Αυτό θα πρέπει να κάνουμε κι εμείς με τα δικά μας που είναι εντελώς εκτεθειμένα.

**Στη συζήτησή μας αυτή, ακούω μια πολιτική και κοινωνική παρέμβαση από μέρους σας. Δράττομαι λοιπόν της ευκαιρίας να ζητήσω το σχόλιό σας πάνω σε μια σκέψη που συζητείται αυτά τα χρόνια στην Ελλάδα: Οι άνθρωποι της τέχνης, οι λεγόμενοι “του πνεύματος”, διαδραμάτισαν τον ρόλο που έπρεπε στα δύσκολα αυτά χρόνια;**

Επειδή το ακούω συχνά αυτό, η δουλειά των ανθρώπων του πνεύματος δεν είναι αυτή. Δουλειά τους είναι το πνεύμα. Είναι οι ιδέες, είναι να διατηρήσουν τις αξίες, την αισιοδοξία, την ορμή, την αγωνιστικότητα, στην ψυχή των Ελλήνων. Δεν είναι δουλειά τους να βγουν στους δρόμους



**«...η πατρίδα μας χάνεται στον αναλφαβητισμό και στην τύφλωση, στο τσιφτετέλι και στο στρινγκ...»**

και να φάνε μια Μολότοφ στο κεφάλι. Γιατί την άλλη μέρα δεν θα μπορέσουν να κάνουν τη δουλειά τους. Δεν είναι δυνατόν οι Έλληνες να περιμένουν πάντα από τους άλλους να κάνουν κάτι. Αντε, κι εμείς βγήκαμε σε μια διαδήλωση, και φάγαμε και μια Μολότοφ στο κεφάλι... Τι έγινε; Τι είναι πιο σπουδαίο; Να φας μια Μολότοφ στο κεφάλι ή να διατηρήσεις σε αυτή τη χώρα την ποίηση, τη λογοτεχνία, την αρχαία τραγωδία, τις αξίες, τις ιδέες. Να φωνάζεις, να καταγγέλλεις από το βήμα που σου δίνει η δημοσιότητά σου. Τι είναι πιο χρήσιμο;

**Πιστεύετε όμως ότι εμπνεύστηκαν καλλιτέχνες και δημιουργοί αυτά τα τελευταία δύσκολα χρόνια; Για παράδειγμα, σε πολύ πιο δύσκολες και σκοτεινές εποχές της χώρας είχαμε δει “Το μεγάλο μας Τσίρκο”, είχαμε ακούσει το πολιτικό τραγούδι να ανθεί, είχαμε δει την τέχνη να στρατεύεται για ιδανικά και σκοπούς ανώτερα. Εν ολίγοις υπάρχει η αίσθηση πως τα τελευταία χρόνια δεν είδαμε κάτι αντίστοιχο στο βαθμό που θα περιμέναμε.**

Κοιτάξτε, μια δικτατορία δεν συγκρίνεται με τίποτε.

**Προφανώς...**

Μια δικτατορία είναι κάτι κεφαλαϊώδες. Σταματάνε οι ελευθερίες του ανθρώπου. Σταματά η ζωή, οι ιδέες, οι αξίες, ο αγώνας. Οφείλεις λοιπόν εκεί να αντιδράσεις γρήγορα πριν αυτό το καρκίνωμα σου κάνει ζημιά στο μυαλό. Τώρα τα πράγματα δεν είναι τόσο καθαρά. Είναι πιο “μπάσταρδα”. Ο εχθρός σε μια δικτατορία είναι ορατός ή αν θέλετε ημι-ορατός. Γιατί μια δικτατορία επιβάλλεται από

έξω και στηρίζεται από έξω. Δεν είναι κάτι που το αποφασίζουν από μόνοι τους οι τριτοκοσμικοί. Τώρα λοιπόν, ο εχθρός είναι άορατος. Είναι κάποιο κεφάλαιο με μετοχές σε διεθνή χρηματιστήρια, τα οποία πιέζουν τους λαούς να φτωχύνουν περισσότερο, επιχειρούν να τους υποδουλώσουν οικονομικά, εθνικά, θρησκευτικά, πολιτικά. Δεν ξέρεις που να απευθυνθείς. Οι κυβερνήσεις είναι διορισμένες, οφείλουν ν’ ακολουθήσουν ένα πρόγραμμα. Δεν υπάρχει πρόγραμμα με ιθαγένεια... Είναι πρόγραμμα εξωτερικού, όπως λέγαμε παλιά ΚΚΕ εσωτερικού και εξωτερικού...

**Μιλάμε για ανθρώπινες παθογένειες. Τέτοιες παθογένειες συναντάμε και στο έργο που ανεβάζετε αυτή την εποχή στο Θέατρο Ιλίσια στην Αθήνα. Τον Αρχιμάστορα Σόλνες του Ίψεν. Με τη συμμετοχή μάλιστα του αγαπημένου στα Χανιά -και όχι μόνον- Μιχάλη Αεράκη. Πείτε μας δυο λόγια για το έργο και για τη συνεργασία αυτή με τον Αεράκη.**

Η συνεργασία μου με τον Μιχάλη τον Αεράκη έχει ξεκινήσει πολλά χρόνια πριν. Φίλοι αδερφικοί είμαστε. Είναι σπουδαίος στην παράσταση που κάνουμε. Είναι από τις κολώνες του έργου ο Αεράκης.

Το έργο σαφώς το διάλεξα γιατί είναι ένα κλασικό έργο που μιλά για αναλλοίωτες αξίες και παθογένειες της ανθρώπινης φύσης. Τα αιώνια γιατί, τα αιώνια ερωτηματικά, οι αιώνιες αδυναμίες της ανθρώπινης ψυχής. Το έργο μιλά για τον άνθρωπο που είναι το πιο άγριο ζώο στη φύση και χαίρομαι πολύ που ένα από τα καλά που έκανε η κρίση είναι η επιστροφή του κόσμου στα μεγάλα, κλασικά έργα, στις μεγάλες αξίες. Παρατηρούμε στην Αθήνα -που είναι το κέντρο του ελληνικού θεάτρου- μια στροφή σε αυτά τα πράγματα, τα ουσιαστικά και στα βαθιά. Κι αυτό είναι πολύ παρήγορο γιατί αναγκάζει τον άνθρωπο να έρθει πίσω σε αυτά που εγκατέλειψε. Κι αυτό είναι πολύ μεγάλη χαρά και για τον καλλιτέχνη γιατί του δίνει μια αισιοδοξία ότι μπορεί να επιλέγει και πιο απαιτητικά έργα, πιο απαιτητικά κείμενα. Γιατί ξέρετε, η πολύ ευημερία εφκυλίζει καμιά φορά και τώρα που είμαστε στα δύσκολα, ο κόσμος θέλησε πάλι να επιστρέψει στις αιώνιες αξίες. Αυτό είναι ένα από τα καλά της κρίσης.

**Με αυτό ή με κάποιο άλλο έργο, θα σας δούμε στα μέρη μας το καλοκαίρι;**

Είναι πολύ δύσκολο με αυτό το έργο. Το σκηνικό είναι δυστυχώς μηχανικό, χρειάζεται πολύ μεγάλη προετοιμασία για να στηθεί κάπου και δεν μπορεί η παράσταση αυτή να κάνει περιοδεία. Οπότε οι αγαπημένοι μου Κρήτες που εκτιμώ βαθύτατα για τη λεβεντιά και την ψυχή τους, πρέπει όταν περνούν από την Αθήνα να έρχονται αυτοί. Αλλά έργα όμως που δεν έχουν μηχανικό σκηνικό, ξέρει ο κόσμος ότι τα έχω φέρει στην Κρήτη.

**Αλλωστε είναι διαρκώς ανοιχτός ο διάλογος που έχετε με το κοινό του νησιού μας.**

Είναι αλήθεια αυτό. Είναι δεύτερη πατρίδα μου η Κρήτη...

## «Μνεΐα στο Μουσείο Τυπογραφίας»

Απαράβατος όρος του Γρηγόρη Βαλτινού για αυτή τη συνέντευξη: «Το λέω για να το γράψετε κι όχι να το πω». Ο λόγος για τη «μνεΐα στο Μουσείο Τυπογραφίας».

Το επισκέφθηκε πρόσφατα και ξαναγήθηκε από τον εμπνευστή και δημιουργό του, ιδρυτή και των “Χ.ν.”, Γιάννη Γαρεδάκη. «Τεράστια εμπειρία για εμένα. Διαπίστωση το πώς μεταφέρεται αυτή η γνώση ανά τους αιώνες. Μοναδικό το συναίσθημα. Ανθρωποι που αφιερώνουν ζωή και χρήμα σε τέτοια πράγματα είναι ευεργέτες. Εύφημος μνεΐα».



# παιδότοπος



## ΗΜΕΡΑ ΤΡΙΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

# Ένα αξέχαστο πρωινό στο 11ο Δημ. Σχ. Χανίων

### Καλοί μου φίλοι, καλό Σαββατοκύριακο!

Για τον εορτασμό της Παγκόσμιας Ημέρας της Τρίτης Ηλικίας στο Σχολείο τους, ο λόγος από τον δάσκαλο Γιώργο Κανδαράκη και από τέσσερις μαθητές της Στ' τάξης του 11ου Δημ. Σχ. Χανίων, όπως συγκινησιακά τον βίωσαν, στον Παιδότοπο της 19ης Οκτωβρίου.

Για εκείνο το "αξέχαστο" για μαθητές και δασκάλους, αλλά και για τους επισκέπτες τους, πρωινό, ο λόγος και στον σημερινό, στον οποίο γράφουν τις εντυπώσεις τους

οι πάντα ωραίοι ως Έλληνες Δάσκαλοι Σταμάτης Αποστολάκης και Μανώλης Βολουδάκης, η εργοθεραπεύτρια του Δημοτικού Γηροκομείου Χανίων Μελίτα Τσαγράκη και η τρόφιμος του Μαρία Μαριόλη...

Συχαρητήρια σε όλους γι' αυτήν την ξεχωριστή εκδήλωση!

Σας χαιρετώ με αγάπη  
Βαγγέλης Θ. Κακατσάκης  
δάσκαλος



ΒΑΓΓΕΛΗΣ  
Θ. ΚΑΚΑΤΣΑΚΗΣ  
kakatsakis@sch.gr



Κατά τον εφετινό εορτασμό της Ημέρας της Τρίτης Ηλικίας είχα ένα συναισθηματικό ξάφνιασμα. Μου τηλεφώνησαν από το 11ο Δημ. Σχ. Χανίων (ο αγαπητός συνάδελφος Γιώργος Κανδαράκης), αν μπορώ να είμαι εκεί, λίγο πριν τις 10 π.μ., γιατί γιορτάζουμε την Ημέρα της Τρίτης Ηλικίας και καλούμε γέροντες/σες από το Γηροκομείο Χανίων και δύο συν/χους συναδέλφους, τον Μανώλη Βολουδάκη κι εσάς.

Πήγα στο σχολείο, με πολλή χαρά και ευχάριστη διάθεση. Μας καλωσόρισαν: η κα δ/ντρια Μαρία Κληματσάκη και όλοι οι συνάδελφοι του Σχολείου, ανάμεσα τους κι ο από χρόνια αγαπητός Γιώργος Κανδαράκης, ο καλεσμένος τους αγαπητός Μανώλης Βολουδάκης, οι γέροντες/σες του Γηροκομείου μας, με την εργοθεραπεύτριά τους κ. Μελίτα Τσαγράκη και βέβαια οι μαθητές του σχολείου.

Όταν μπήκαμε στις τάξεις, η συγκίνησή μου ήταν μεγάλη. Ξαναζούσα στο γνώριμό μου περιβάλλον, την τάξη, ύστερα από τριάντα τρία χρόνια (1986-2019). Τα παιδιά με κατενθουσίασαν. Ήταν όλα πρόσχαρα, ευγενικά, ομιλητικά, έξυπνα. Και τι δεν ρώτησαν; Από τη δική μου σχολική ζωή, το σχολείο μου, τους δασκάλους μου, τι παίζαμε στα διαλείμματα, αν μας χτυπούσαν οι δάσκαλοι...κ.λ.π.

Εντύπωση τους έκανε το πρωινό τυρί με ψωμί και το μεσημεριανό φαγητό για κάποια χρόνια, όπως ακόμη για τα ξυπόλυτα παιδιά του σχολείου και για τις σχολικές μας γιορτές. Δεν μπορούσαν να φανταστούν τη λειτουργία του μονοθέσιου σχολείου (όλες οι τάξεις μαζί) στα χωριά μας. Και ότι εγώ προσωπικά έζησα την 28η Οκτωβρίου του 1940, μαθητής της δευτέρας τάξης και ότι κλαίγοντας αποχαιρέτησα μαζί με τη μάνα και τα αδέρφια μου, τον πατέρα μου φεύγοντας για τον πόλεμο! Βιώματα που ακόμα με συγκινούν, το ίδιο κατασυγκίνησαν τα παιδιά..

Φεύγοντας από το σχολείο (προσωπικά συγκινημένος) μας ευχαρίστησαν: Διευθύντρια-Συνάδελφοι - Μαθητές. Μας έδωσαν και ένα πλούσιο φάκελο και μαζί κι ένα... ΔΙΠΛΩΜΑ, με ευχαριστίες. Η χαρά μας μεγάλη... Η συγκίνησή μας μεγαλύτερη... Όσες ευχαριστίες στο εκλεκτό επιτελείο του 11ου Δ.Σ. Χανίων και αν εκφράσω, είναι λίγες. Όσες ευχές στους μαθητές, επίσης λίγες. Πάντα θα θυμάμαι το αξέχαστο, περιεκτικό και τόσο πλούσιο εκείνο πρωινό στο 11ο Δημοτικό Σχολείο Χανίων. Μας χαρίσανε "ΖΩΗ". Να είστε όλοι καλά.!

Σταμάτης Αποστολάκης  
(συντ. δάσκαλος)

Εγραψα και στο κ. Γιώργο Κανδαράκη, γράφω και σε σένα κα Μαρία Κληματσάκη, για να σας συχαρώ για τη δυναμική παρουσία του σχολείου σας έξω από τα τείχη και τη μεγάλη προσφορά στο κοινωνικό σύνολο. Η ημέρα της πρώτης του Οκτώβρη θα μείνει χαραγμένη στην καρδιά μας και η ανάμνηση της θα μας σηματοδεύει στο υπόλοιπο της ζωής. Ήταν μεγάλη η χαρά και η συγκίνηση που ξαναβρήκα ύστερα από τόσα χρόνια με αγαπητούς και εξαιρετικούς συναδέλφους, με τα παιδιά που τόσο αγάπησα και δίδαξα τριάντα πέντε ολόκληρα χρόνια και θα είναι στην καρδιά μου, γιατί σημάδεψαν θετικά το είναι της ζωής μου... Τι να πω για τους παπούδες και τις γιαγιάδες που γνώρισα, παπούδες κι εγώ αξιόθνηκα, αλλά και τους υπέροχους, ευγενικούς και γλυκούς ανθρώπους που υπηρετούν με τόσο αγάπη και επαγγελματική ευσυνειδησία τον συνάνθρωπο με το θεάρεστο έργο τους. Και οι μικροί μαθητές σας με γοήτευσαν με το λόγο τους, τη συμμετοχή τους στη συζήτηση μέσα στην τάξη, την απόλυτη πειθαρχία, δείγμα της αγωγής που τους προσφέρετε, εσείς και οι γονείς τους. Ένα απλό ευχαριστώ είναι λίγο μπροστά στα όσα



ζήσαμε την ημέρα εκείνη που θα μας συνοδεύουν για πάντα. Αξιοί και υπεράξιοι όλοι και θερμά συχαρητήρια για όλα.

Μανώλης Βολουδάκης  
(συντ. δάσκαλος)

Δεν έχω λόγια αγαπημένη μου κ. Μαρία... είδατε τα δάκρυα στα μάτια της, κατά τα άλλα, δυνατής γιαγιάς μας, όταν μονολόγησε στο άκουσμα των ποιημάτων που έγραψαν τα "αστεράκια" του σχολείου σας για τον παπού και τη γιαγιά... "πόση αγάπη"... αυτό είπε Ευχαριστούμε που άνοιξες τις πόρτες του σχολείου για το Δημοτικό Γηροκομείο και μαζί τις καρδιές όλων μας, ιδιαίτερα των δασκάλων και των υπέροχων μαθητών σας! Σας αγαπάμε όλους!

Μελίτα Τσαγράκη,  
εργοθεραπεύτρια  
του Δημ. Γηροκομείου Χανίων



Είμαστε απο τους τυχερούς της ζωής, εμείς οι άνθρωποι της τρίτης ηλικίας, που μας φιλοξενεί το Δημοτικό Γηροκομείο Χανίων, με τη φροντίδα την περισσή, της εργοθεραπεύτριας μας που με συνενόηση με την διευθύντρια του 11ου Δ. ημ.Σχολείου, των δασκάλων του Σχολείου και τη σημαντική παρουσία του δασκάλου Γεωργίου Κανδαράκη, περάσαμε τη μέρα της Εορτής των Ηλικιωμένων τόσο τρυφερά συγκινητικά και εορταστικά μαζί τους! Τα παιδιά; Ε, αυτά και αν μας έδωσαν, από το περίσσειμα της καρδιάς και της ψυχής τους! Ο,τι υπάρχει μας το κατέθεσαν με σεβασμό, αγάπη και εκτίμηση! Δάκρυσαν τα μάτια μας από ευγνωμοσύνη, χαρά και σεβασμό προς τα ίδια τα παιδιά... Μας ακούμπησαν τόσο διακριτικά, που αισθανθήκαμε όλη την υπέροχη αύρα τους και φύγαμε φορτω-



μένοι με δώρα, κατασκευές των ίδιων των παιδιών, αλλά και γεμάτοι με την αγάπη τους, τη φροντίδα τους και την παράκλησή τους να μας ξαναδούν γρήγορα, αποδεικνύοντας σε όλους ότι τα παιδιά όταν γεύονται αγάπη την σκορπίζουν ανιδιοτελώς!

Εύγε και συχαρητήρια! Στην κα Μαρία Κληματσάκη, στον κ. Γεώργιο Κανδαράκη, στην αγαπημένη μας κα Μελίτα Τσαγράκη, γι' αυτό όλο το συναισθηματικό ευόδιασμα που μας προσέφεραν απλόχερα!!! Τελειώνω με την λαϊκή ρήση «Με όποιον δάσκαλο καθίσεις, τέτοια γράμματα θα μάθεις».

Με εκτίμηση και αγάπη  
Μαρία Μαριόλη,  
τρόφιμος του Δημ. Γηροκομείου Χανίων





Επιμέλεια:  
**ΣΑΚΗΣ ΚΟΥΒΑΤΣΟΣ**  
info@herb.gr

### Βιότοπος - περιγραφή

Η λατινική ονομασία του βοτάνου είναι *LYCOPERSICON esculentum* (Λυκοπερσικό το εδώδιμο) και ανήκει στην οικογένεια των Σολανιδών.

## Ντομάτα

Είναι φυτό ποώδες, ετήσιο στις κλιματικές συνθήκες της Ευρώπης και πολυετές στις τροπικές χώρες. Αναπτύσσει πλούσιο ριζικό σύστημα. Ο βλαστός που διακλαδίζεται και φτάνει σε ύψος το 1 έως 1,5 μέτρο, έχει την τάση να ξαπλώνει στο έδαφος. Τόσο ο βλαστός όσο και τα φύλλα που είναι σύνθετα, έχουν χνουδί και ρητινώδεις εκκρίσεις με τη γνωστή χαρακτηριστική έντονη μυρουδιά. Τα άνθη της ντομάτας είναι μικρά, κίτρινα, σε απλή ή διπλή ταξιανθία και αυτογονιμοποιούνται. Ο καρπός είναι η γνωστή ντομάτα.

Η ντομάτα όσον αφορά την καλλιέργειά και την χρήση της θεωρείται λαχανικό. Στη βοτανολογία όμως θεωρείται φρούτο και μπορεί να χαρακτηριστεί ως φρούτο κηφικού οξέως της ίδιας κατηγορίας με τα πορτοκάλια και τα γκρέιπφρουτ.

### Ιστορικά στοιχεία

Η ντομάτα κατάγεται από τις τροπικές χώρες της νοτίου Αμερικής. Οι Ισπανοί την έφεραν στην Ευρώπη στα μέσα του 16ου αιώνα. Από την Ισπανία διαδόθηκε στις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, αρχικά ως καλλωπιστικό φυτό. Η καλλιέργεια του ως λαχανικού άρχισε ουσιαστικά από τις αρχές του 17ου αιώνα. Στην Ελλάδα η ντοματιά έφτασε στα 1818. Στην αρχή πίστευαν ότι ο καρπός της είναι ανθυγιεινός ιδίως για όσους πάσχουν από αρθρίτιδα. Αργότερα αναθεωρήθηκε η άποψη αυτή και η καλλιέργεια της διαδόθηκε γρήγορα.

Στη λαϊκή ιατρική χρησιμοποιήθηκε για τα έλκη στομάχου και ως μαλακτικό κατάπλασμα.

Το ιτεϊλικό οξύ και τα φυράματα που περιέχει η ντομάτα την κάνουν ωφέλιμη κατά της τυλώσεως (κάλους) και για τον λόγο αυτό την τοποθετούσαν απ ευθείας πάνω στους κάλους και την στερέωναν δένοντας την.

### Συστατικά - χαρακτήρας

Ολόκληρο το φυτό περιέχει ένα ισχυρό αλκαλοειδές την σολανίνη. Αντίθετα ο καρπός περιέχει μόνο ίχνη σολανίνης (0,007%). Η σάρκα του καρπού είναι πλούσια σε σαπωνίνη, χρωστική ουσία (λυκοπίνη), καροτίνη και ένα αντιβιοτικό, την τοματίνη. Οι ώριμοι καρποί αποτελούνται κατά 94% από νερό και είναι πολύ πλούσιοι σε βιταμίνες. Η ντομάτα περιέχει πρωτεΐνες, λίπος, υδατάνθρακες, ασβέστιο, φώσφορο, σίδηρο, βιταμίνη Α, θειαμίνη, ριβοφλαβίνη, νιασίνη και ασκορβικό οξύ.

Το λυκοπένιο που περιέχει η ντομάτα, είναι κόκκινη χρωστική, η οποία ανήκει στην κατηγορία των καροτενοειδών. Το όνομά του προέρχεται από την επιστημονική ονομασία της ντομάτας. Αν και το λυκοπένιο χημικά είναι καροτένιο, δεν δρα ως βιταμίνη.

Στα φυτά, τα φύκη και άλλους φωτοσυνθετικούς οργανισμούς, το λυκοπένιο αποτελεί σημαντική ενδιάμεση ουσία στη βιοσύνθεση πολλών καροτενοειδών, όπως το β-καροτένιο, το οποίο πέρα από χρωστική, είναι υπεύθυνο για τη φωτοσύνθεση και τη φωτοπροστασία. Όπως όλα τα καροτενοειδή, το λυκοπένιο είναι πολυακόρεστος υδρογονάνθρακας (αλκένιο). Δομικά, το λυκοπένιο είναι ένα τετρατερπένιο, το οποίο αποτελείται από οκτώ μονάδες ισοπρενίου, που αποτελούνται αποκλειστικά από άνθρακα και υδρογόνο. Είναι αδιάλυτο στο νερό. Το λυκοπένιο διαθέτει 11 διπλούς δεσμούς, οι οποίοι του προσδίδουν βαθύ κόκκινο χρώμα και αντιοξειδωτική δραστηριότητα in vitro. Λόγω του έντονου χρώματός του, το λυκοπένιο χρησιμοποιείται ως χρωστική τροφίμων (ως E160d) και έχει εγκριθεί για χρήση στις ΗΠΑ, την Αυστραλία και τη Νέα Ζηλανδία και την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Το λυκοπένιο αποτελεί πεδίο βασικής και κλινικής έρευνας σχετικά με τις πιθανές ευεργετικές



του ιδιότητες για καρδιαγγειακές παθήσεις και τον καρκίνο. Αν και κύριο ρόλο στις ευεργετικές του ιδιότητες φαίνεται να παίζει η ισχυρή αντιοξειδωτική δράση του, δρα και μέσω άλλων μηχανισμών. Έχει βρεθεί ότι μειώνει τα επίπεδα χοληστερόλης στο αίμα και έχει συσχετιστεί με μειωμένο κίνδυνο εγκεφαλικού επεισοδίου και άλλων καρδιαγγειακών παθήσεων.

### Ανθισι - χρησιμοποιούμενα μέρη - συλλογή

Το φυτό ανθίζει από τον Ιούνιο έως τον Οκτώβριο. Χρησιμοποιούνται οι καρποί του φυτού.

### Θεραπευτικές ιδιότητες και ενδείξεις

Η ντομάτα περιέχει πολύ κηφικό οξύ. Παρ' όλα αυτά είναι αλκαλοποιητική όταν εισέρχεται στο αίμα αυξάνοντας την αλκαλικότητα του, υποβοηθώντας έτσι στην απομάκρυνση των τοξινών και ειδικότερα του ουρικού οξέως, από τον οργανισμό. Καθαρίζει άριστα το συκώτι όταν συνδυαστεί με χυμό πράσινων λαχανικών.

Σε санаторία της Ευρώπης η ντομάτα χρησιμοποιείται ως κατάπλασμα για διάφορες παθήσεις. Όταν η κυκλοφορία του αίματος είναι μειωμένη σε κάποιο σημείο του σώματος, το κατάπλασμα με ντομάτα είναι ότι καλύτερο για την βελτίωσή της.

Ο φυσικός χυμός της ντομάτας όταν πίνεται μόνος του ή στα γεύματα χωρίς υδατάνθρακες (άμυλο ή ζάχαρη) αποτοξινώνει τον οργανισμό και επιπλέον κάνει καλό στο δέρμα και το πρόσωπο (σπυριά, ακμή εφηβικής ηλικίας). Βοηθά τους διαβητικούς και τους απαλλάσσει από δίψα και ζαλάδες.

Η ντομάτα προστατεύει από το σκορβούτο, ωφελεί στους ρευματισμούς, την αρθρίτιδα, τη νεφρίτιδα και τη δυσκοιλιότητα. Ενισχύει την όραση, ωφελεί τα κουρασμένα μάτια και το νευρικό σύστημα.

Τα φύλλα της ντοματιάς, λόγω της ιδιαίτερης μυρωδιάς τους απομακρύνουν τα έντομα.



### Παρασκευή και δοσολογία

Η ντομάτα δεν χρησιμοποιείται στη φαρμακευτική. Στην ομοιοπαθητική χρησιμοποιούν ένα βάμμα βγαλμένο από το πράσινο φυτό εναντίον νοκοκεφάλων και ρευματισμών.

Οι ντομάτες συνδυάζονται άριστα με τις πρωτεΐνες, σε σαλάτες λαχανικών ή φρουτοσαλάτες.

### Προφυλάξεις

Οι ντομάτες πρέπει να κόβονται από το φρούτο ώριμες, γιατί τα οξέα της άγουρης ντομάτας είναι πολύ βλαβερά για τον οργανισμό και ιδιαίτερα τα νεφρά. Αν οι σπόροι στο εσωτερικό της ντομάτας είναι ακόμα πράσινοι, ενώ εξωτερικά η ντομάτα είναι κόκκινη, αυτό αποτελεί ένδειξη ότι το λαχανικό έχει κοπεί πολύ άγουρο και ωρίμασε στη συνέχεια κατά την μεταφορά τους ή σε ειδικές αποθήκες.

Στο στομάχι οι ντομάτες προκαλούν αύξηση του υδροχλωρικού οξέως και ως εκ τούτου αντενδείκνυνται στους υπερχλωρυδρικούς ενώ συστήνονται στους υποχλωρυδρικούς, κατά προτίμηση αφού αφαιρέσουμε τον φλοιό τους.





Οι ιατρικές πρακτικές συνοδεύουν τον άνθρωπο από τη στιγμή που έκανε τα πρώτα του βήματα στη γη. Ο δρόμος που ακολούθησε η ιατρική στο πέρασμα του χρόνου, είναι γεμάτος από εκπληκτικές ιστορίες αυτοσχεδιασμού, άγνοιας, απάτης, πάθους ή και λάθους.



ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΓΙΑΝΝΗΣ  
M.Sc.

## Ιστορία της Ιατρικής: Ένα απίθανο ταξίδι στον χρόνο

μέρος 155ο



Το σκελετικό σύστημα από το βιβλίο "Canon of Medicine" του διάσημου Πέρση ιατρού και φιλοσόφου Avicenna (1025 μ.Χ.).



Ο Τσέζαρε Λομπρόζο (1835-1909) ήταν Ιταλός ιατρός, ανθρωπολόγος, πανεπιστημιακός καθηγητής και εγκληματολόγος, που έμεινε στην ιστορία για τον άτλαντα "L'homme criminel" (1887). Στο βιβλίο αυτό περιέγραφε αναλυτικά συγκεκριμένα χαρακτηριστικά διαβόπων εγκληματιών της εποχής, υποστηρίζοντας ότι υπάρχουν συσχετίσεις μεταξύ των χαρακτηριστικών του προσώπου ή του κρανίου και των εγκληματικών ιδιοσυγκρασιών.



"Ο φίλος της μητέρας" ήταν ένα ψευδοσκεύασμα που κυκλοφόρησε στην Ατλάντα των ΗΠΑ το 1901 και υποσχόταν αντιμετώπιση 9 στα 10 προβλημάτων που σχετίζονται με την κύηση. Διαφήμιζε, επίσης, ότι βοηθούσε στη γέννηση υγιών και δυνατών παιδιών, σε μια εποχή με υψηλή νεογεννητικότητα (1865).



Τα δίδυμα Hugo and Hayze Zani διαγνώστηκαν μέσα στη μήτρα την 22η εβδομάδα με το "Σύνδρομο μετάγγισης μεταξύ διδύμων", στο οποίο το αίμα ρέει άμεσα μεταξύ των εμβρύων. Αν και η πιθανότητα επιτυχούς επέμβασης ήταν περίπου 5%, οι χειρουργοί διαχώρισαν τα αγγεία με απόλυτη ακρίβεια και τα δίδυμα γεννήθηκαν την 33η εβδομάδα, χωρίς καμία βλάβη.



"Το ραδιενεργό νερό του Revigator" ήταν ένα ακόμη ψευδοσκεύασμα που κυκλοφόρησε το 1912 στην Καλιφόρνια των ΗΠΑ. Το νερό παρέμενε όλη τη νύχτα σε ένα δοχείο με ραδιενεργό, προφανώς καρκινογόνο, υλικό και βαριά μέταλλα και την επόμενη μέρα καταναλωνόταν για την αντιμετώπιση της αρθρίτιδας, των στομαχικών διαταραχών της γεροντικής άνοιας κ.ά.



Οδοντιατρικό μηκάνημα ακτινογραφιών, στην Αγγλία του 1960.



Το 1971 κυκλοφόρησε στην Αγγλία το σκεύασμα Mindborstal για την "τιμωρία και σωφρονισμό των άτακτων παιδιών", το οποίο δημιουργούσε την παραισθησιολογία ότι βρίσκεται κάποιος σε εικονική φυλακή, με τρομακτικούς και αυστηρούς φύλακες. Τα παιδιά που το λάμβαναν έμεναν μέρες ή και εβδομάδες σχεδόν αδρανής, παντελώς υπάκουα και αδύναμα να διαχωρίσουν την πραγματικότητα από την υποσυνείδητη "φυλακή" τους.



Χειρουργική επέμβαση σε νοσοκομείο της Πενσυλβανίας των ΗΠΑ το 1950.



Δοχείο κλωροφόρμιου, του κύριου αναισθητικού που χρησιμοποιούνταν στον Αμερικανικό Εμφύλιο Πόλεμο για ακρωτηριασμούς, κυρίως των ποδιών, τραυματισμένων στρατιωτών (1865).





## Αφορμή

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

yannis.kalo@gmail.com · no14me.blogspot.gr/

## Ο Γαλατάς

» Anna Burns (μτφρ. Μαρία Αγγελίδου, εκδόσεις Gutenberg)

**Η μέρα που ο Τάδε ΜακΤάδε μου 'κωσε το πιστόλι στο στήθος και με είπε παλιοκόριτσο και φοβέρισε ότι θα μου την ανάψει ήταν η ίδια μέρα που σκοτώθηκε ο γαλατάς.**

Σε αυτό τον ανώνυμο τόπο των ανώνυμων ανθρώπων ζει η νεαρή αφηγήτρια της ιστορίας αυτής, κάπως παράξενη στα μάτια των άλλων, βρίσκεται συχνά στο επίκεντρο του σχολιασμού και των κακόβουλων σχολίων τους, θύμα κι εκείνη της κλειστής κοινωνίας αλλά και της πολιτικής κατάστασης, καθώς η μάχη για την ανεξαρτησία από τον εχθρό μαινεται, κάθε κίνηση θεωρείται ύποπτη, από τη μία ή από την άλλη πλευρά, πόσο μάλλον η συνήθεια κάποιας γυναίκας να διαβάσει λογοτεχνία περπατώντας στους δρόμους της πόλης, την ώρα μάλιστα που ένας εκ των πρωτεργατών του αγώνα για την ανεξαρτησία την ακολουθεί παντού. Είναι η ιστορία μιας νεαρής κοπέλας που δεν νιώθει διαφορετική, που δεν επιζητά να βρισκεται στο μάτι της προσοχής, που της αρέσει το διάβασμα και το τρέξιμο, που προσπαθεί να καταλάβει τα ίδια της τα συναισθήματα, που αναζητά τη θέση της στον κόσμο. Είναι η ιστορία μιας ακόμα νεαρής κοπέλας που δέχεται την καταπίεση και τη βία μιας κοινωνίας, μιας οποιασδήποτε κοπέλας σε μια οποιαδήποτε κοινωνία οποιασδήποτε εποχής.

Γι' αυτό άλλωστε είναι λειτουργική η απόφαση της συγγραφέως να μην ονομάσει τον τόπο, παρότι δεν είναι δύσκολο να αντιληφθεί κανείς πως βρισκόμαστε στην Ιρλανδία στα χρόνια που η ένοπλη πάλη για την ανεξαρτησία βρίσκεται σε εξέλιξη, όμως δεν έχει και τόση σημασία αυτό για το πραγματικό νόημα της ιστορίας αυτής, είναι μόνο κάποιες λεπτομέρειες που τη διαφοροποιούν, είναι μια ιστορία οικουμενική, μια ιστορία που υπερβαίνει σύνορα και επο-

χές. Και είναι ένα από τα ζητούμενα της σπουδαίας λογοτεχνίας η οικουμενική διάσταση, ένας από τους λόγους που διαβάζουμε μεταφρασμένη λογοτεχνία, καθώς προσφέρει ένα ικανό εμβαδό ταύτισης και αναγνώρισης δικών μας βιωμάτων, δημιουργία αντιστοιχιών και την πικρά ανακουφιστική αίσθηση πως και κάπου αλλού δεν είναι καλύτερα τα πράγματα, πως και κάπου αλλού -αν όχι παντού- οι αδύναμοι αγωνίζονται ν' αλλάξουν τα πράγματα.

Η Burns τοποθετεί στην ιστορία της νεαρής όλα τα συστατικά καταπίεσης μιας κοπέλας, τη σεξουαλική παρενόχληση, την οικογενειακή ασφυξία, την κοινωνική συντήρηση, την οικονομική ένδεια, την πολιτική ανωμαλία. Δεν είμαι σίγουρος αν αυτό, σε συνδυασμό με την τόσο ιδιαίτερη αφηγηματική φωνή, μπουκώνει την ιστορία ή αν τη βαραίνει συναισθηματικά, ακόμα και σήμερα, μέρες μετά το τέλος της ανάγνωσης δεν είμαι σίγουρος. Ξεκίνησα να διαβάζω το βιβλίο αυτό με ορμή, γοπευμένος από την ιδιαιτερότητα της αφήγησης, εκτιμώντας το υποδόριο χιούμορ και αναγνωρίζοντας την αλήθεια της αφηγήτριας, συνέχισα όμως πιο αργά μέχρι που μια μέρα άφησα το βιβλίο στα τρία πέμπτα, το άφησα με ένα αίσθημα ανακούφισης, σαν να έβγαζα το κεφάλι μου στην επιφάνεια της θάλασσας, εγκαταλείποντας έναν υπέροχο βυθό εξαιτίας της ανάγκης ν' αναπνεύσω. Πέρασαν αρκετές μέρες. Το βιβλίο δεν έπαψα να το σκέφτομαι, η φωνή της κοπέλας ακουγόταν ακόμα. Τις τελευταίες διακοσίες σελίδες τις διάβασα σε δύο μέρες.

Θα είχε ενδιαφέρον να παρατηρήσει κανείς τον τρόπο με τον οποίο χειρίζεται το χιούμορ η Burns, σχεδόν αδιόρατο, μοιάζει με παρελκόμενο της αφήγησης και όχι επί τούτου τοποθετημένο, και γι' αυτό τον λόγο λειτουργικό, καθώς βοηθάει να σπάσει λίγο το μαύρο, ενώ ταυτόχρονα δίνει και



μια αφέλεια στην πραγματικότητα που επικρατεί, την απαραίτητη αχίλλειο πτέρνα από την οποία θα βλαστήσει η ελπίδα πως η κατάσταση είναι αναστρέψιμη. Κατά την ανάγνωση προβληματίστηκα σχετικά με την πολιτική θέση που μοιάζει να παίρνει η συγγραφέας μέσω της αφηγήτριας της. Ήταν όμως κάτι που σκεφτόμουν αποκλειστικά στα διαλείμματα της ανάγνωσης και όχι κατά τη διάρκεια της, γεγονός που αποδεικνύει πως οι προβληματισμοί αυτοί δεν είναι οργανικό μέρος του μυθιστορήματος, καθώς δεν παρεκτρέπουν την ανάγνωση σε άλλα μονοπάτια ανάμεσα στις γραμμές.

Ο γαλατάς είναι αναμφισβήτητα ένα πολύ καλό μυθιστόρημα, δικαίως πολυσυζητημένο ενώ δεν του λείπουν τα βραβεία και οι μεταφράσεις σε άλλες γλώσσες. Δεν είναι ένα εύκολο συναισθηματικά βιβλίο όμως. Είναι από εκείνα τα μυθιστορήματα που, περισσότερο από άλλα, ανθίζουν αναγνωστικά στις κατάλληλες για τον καθένα συνθήκες, αλλιώς, σε μια άνυδρη περίοδο είναι πιθανόν να ήταν ενδιαφέρουσα μια συζήτηση σχετικά με τις ευθύνες του αναγνώστη απέναντι στη λογοτεχνία. Κάποια άλλη στιγμή όμως.

## Βιβλία

### Πικρό γάλα

Μένιος Σακελλαρόπουλος

Εκδόσεις: Ψυχογιός



Γάννενα, 1960. Το νήμα της ζωής, τυλιγμένο με αγκάθια και πόνο, ενώνει απρόσμενα δυο πιτσιρίκια σε μια από τις παιδοπόλεις της Φρειδερίκης, τον Ζηρό. Ο Φώτης κι ο Διονύσης περ-

νάνε μαζί με την Ελλάδα τον δικό τους Γολγοθά. Δυο τρομοκρατημένες παιδικές ψυχές γνωρίζουν σκληρούς επιτηρητές και ομαδάρχες, μακριά από την αγκαλιά και την ασφάλεια της μάνας. Γίνονται σταυραδέλφια και προσπαθούν να επιβιώσουν σε ένα ασφυκτικό περιβάλλον. Ο Φώτης μετατρέπεται σε αγρίμι κι η ζωή του σημαδεύεται από αποδράσεις, μετέωρες σκέψεις, αγάπη και μίσος για τη μάνα του, αμφισβήτηση της ίδιας της ζωής. Όλα στην κόψη του ξυραφιού, δίπλα στη λίμνη της κυρα-Φροσύνης. Τα δυο παιδιά χάνονται μέσα στον χρόνο. Η ζωή δεν έχει πει την τελευταία λέξη...

Ένα μοναδικό ταξίδι στην Ιστορία της Ελλάδας, στα χρόνια της βασιλείας, της δικτατορίας και της Μεταπολίτευσης.

### Η γενναιοδωρία της γοργόνας

Ντένις Τζόνσον

Μετάφραση: Κώστας Σπαθαράκης  
Εκδόσεις: Αντίποδες



Πρέπει να πω εδώ ότι έχω ζήσει πλέον πιο πολύ στο παρελθόν απ' ό,τι μπορώ να ελπίζω πως θα ζήσω στο μέλλον. Έχω πολύ περισσότερα να θυμάμαι απ' ό,τι να προσδοκώ. Η μνήμη ξεθωριάζει, ελάχιστα μέ-

νουν απ' το παρελθόν, και δεν θα με πείραζε κιόλας αν ξεχνούσα άλλα τόσα. Κάπου κάπου κάθομαι εδώ ξαπλωμένος με την πλεόραση αναμμένη, και διαβάζω για πράγματα παλιά και παράλογα σε κάποια από τις πολλές συλλογές παραμυθιών που έχω. Μήλα που όταν τα δαγκώσεις έρχεται η γοργόνα, αυγά που εκπληρώνουν κάθε επιθυμία, και αχλάδια που όταν τα φας σου μεγαλώνει η μύτη κι έπειτα πέφτει. Και τότε καμιά φορά σπκώνομαι και φοράω τη ρόμπα μου και βγαίνω στην ήσυχη γειτονιά μας και ψάχνω για μια μαγεμένη κλωστή, ένα μαγεμένο σπαθί, ένα μαγεμένο άλογο. Υπό τον παράδοξο αυτό τίτλο συνυπάρχουν πέντε εκτενή διηγήματα του μεγάλου Αμερικανού συγγραφέα Ντένις Τζόνσον. Στο τελευταίο του έργο, πέρα από τις γνωστές θεματικές των παιδοθήρων έργων του (τον κόσμο του περιθωρίου, της φυλακής και του αλκοόλ), ο Τζόνσον πραγματεύεται για πρώτη φορά το πρόβλημα της ίδιας της γραφής, το βίο του συγγραφέα, την παράλογη σχέση που αναπτύσσει με τον κόσμο.

### Η Γη της σκιάς

Ελίζαμπεθ Κόστοβα

Μετάφραση: Ελευθερία Μεταξά  
Εκδόσεις: Ωκεανός



Μια νεαρή Αμερικανίδα, η Αλεξάνδρα Μπόιντ, ταξιδεύει στη Σόφια της Βουλγαρίας, ελπίζοντας ότι η ζωή στο εξωτερικό θα γιατρέψει τις πληγές που προκάλεσε

η απώλεια του αγαπημένου της αδελφού. Λίγο μετά την άφιξή της σε αυτήν την μυστηριώδη πόλη της Ανατολικής Ευρώπης, βοηθά ένα ηλικιωμένο ζευγάρι να μπει σε ένα ταξί και αντιλαμβάνεται, πολύ αργά όμως, ότι κατά λάθος έχει πάρει μία από τις αποσκευές τους. Μέσα στην τσάντα βρίσκει ένα περίτεχνα σκαλισμένο ξύλινο κουτί, που έχει χαραγμένο ένα όνομα: Στόγιαν Λάζαροφ. Ανοίγοντας το καπάκι του, ανακαλύπτει ότι κρύβει μια τεφροδόχο γεμάτη με ανθρώπινες στάχτες. Η Αλεξάνδρα, στην προσπάθειά της να εντοπίσει την οικογένεια και να της επιστρέψει το πολύτιμο αντικείμενο, θα βρεθεί στα χνάρια ενός ταλαντούχου μουσικού, η ζωή του οποίου σφραγίστηκε από την πολιτική καταπίεση. Πολύ σύντομα θα συνειδητοποιήσει ότι η αποκάλυψη αυτή κρύβει πολλούς κινδύνους για την ίδια της τη ζωή.

### Ο χωροφύλακας

Βιβλίο πρώτο

Δημήτρης Βασιλάκης

Εκδόσεις: Περίπλους



Τον καιρό της γερμανικής κατοχής, ένας Έλληνας χωροφύλακας υπηρετεί ως φύλακας σε γερμανικές φυλακές της Θεσσαλονίκης. Είναι συνεργά-

της των Γερμανών και υποστηρικτής του γερμανικού εθνικοσοσιαλισμού. Βρίσκεται σε συναισθηματικό και ανθρωπινό δίλημμα και τελικά απελευθερώνει φίλο του Έλληνα κρατούμενο. Έτσι, από φίλος και έμπιστος των Γερμανών καταλήγει φυγάς και κληνημένος από τις δυνάμεις κατοχής. Ο φίλος του, από κρατούμενος και προγραμμαμένος για εκτέλεση, βρίσκεται αντάρτης του ΕΛΑΣ στα βουνά της Μακεδονίας. Με λίγα τα "εγώ" και με πολλή αγάπη και σεβασμό στη ζωή, δύο φίλοι, νέοι άνθρωποι, πορεύονται παράλληλα στον χρόνο, αλλά σε διαφορετικές καταστάσεις, στα δύσκολα χρόνια της σκλαβωμένης Ελλάδας. Ψάχνοντας για μια άλλη αλήθεια, μαθαίνουν σιγά σιγά να προσέχουν περισσότερο και να μην αποδιώχνουν τις καινούργιες απόψεις που αμφισβητούν τις χθεσινές βεβαιότητες.

## Βιβλιοπαρουσιάσεις

### “Στη χώρα των κλουβιών”

Η Βιβλιοθήκη της Συλλογικότητας Terra Verde (Πράσινη Γη) παρουσιάζει το βιβλίο του Πάνου Λάμπρου «Στη χώρα των κλουβιών - Μια περιπλάνηση στις ελληνικές φυλακές» των εκδόσεων Εύμαρος την Πέμπτη 14 Νοεμβρίου στις 7:30 μ.μ. στον πεζόδρομο της Τσουδερών. (σε περίπτωση βροχής η εκδήλωση θα μεταφερθεί στο Πολυτεχνείο στη Χ' Μιχάλη Νταλιάνη).

Ομιλητές θα είναι οι: Δημήτρης Φουράκης - Μαγονέζος (Νομικός), Πάνος Λάμπρου (Συγγραφέας & μέλος της Επιτροπής για τα Δικαιώματα των Κρατούμενων).

Στον χώρο της εκδήλωσης θα υπάρχουν χειροτεχνήματα και προϊόντα των κρατούμενων στις αγροτικές φυλακές Αγιάς, τα οποία διατίθενται και στα ράφια της Terra Verde.

### “Παραβολές φωτός”

Το πρώτο του βιβλίο, “Παραβολές φωτός”, των εκδόσεων Θερμαϊκός θα παρουσιάσει ο Στέλιος Λιονάκης τη Δευτέρα 11 Νοεμβρίου στις 7 μ.μ. στον Ιστιοπλοϊκό Όμιλο Χανίων (Νεώριο Μόρο) και θα υπογράψει αντίτυπα του έργου του.

Τον συγγραφέα θα πλαισιώσουν στην παρουσίαση:

Χρήστος Λιονής, Καθηγητής της Ιατρικής Σχολής Κρήτης  
Ανδρέας Καρέλης, Κοινωνικός Ανθρωπολόγος-Ερευνητής στη Δημόσια Υγεία  
Είσοδος Ελεύθερη.